

DİDARÎ, PAKİZE ALTAN (d. 1961)*

Âşık

Bayram DURBİLMEZ

Anahtar Kelimeler: Didarî, Âşık Edebiyatı, Sorgun, Yozgat, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Asıl adı Pakize Altan olan âşık 1961 yılında Yozgat ili Sorgun ilçesine bağlı Bahadın kasabasında dünyaya gelir. İlkokulu ve ortaokulu kasabasında bitirdikten sonra ticaret lisesini Ankara’da okur. Ankara’da bir kamu kuruluşunda görev yapar. Ankara’da ikamet etmektedir. İki kız, biri erkek olmak üzere üç çocuk annesidir.

Şiir söylemeye/yazmaya çok küçük yaşlarda ilgi duymaya başlar. Şiire yönelmesinde doğup büyüdüğü Bahadın’da yaygın olan âşık edebiyatı geleneklerinin ve Alevî-Bektaşî sözlü kültür birikiminin önemli bir yeri vardır. 18. yüzyılın ünlü âşıklarından Bahadınlı Âşık İbrahim’in şiirleri, sazlı-sözlü kültür ortamlarında yaygın olarak söylenir. Âşık İbrahim’in şiirlerinden başka pek çok âşık ve derviş-şairin şiirleri de doğup büyüdüğü çevrenin âşıkları, zâkirleri tarafından söylendiği için bu çevrede doğup büyüyen Pakize’yi şiir söylemeye/yazmaya heveslendirir. Pakize’nin şiirlerinden etkilendiği âşıklar/derviş şairler arasında Pir Sultan Abdal, Muhyiddin Abdal, Hatayî, Kul Himmet, Dertli, Ruhsatî, Noksanî, Sıdkî, Erzurumlu Emrah, Sümmanî, Tokatlı Nurî, Ceyhunî, Teslim Abdal, Gevherî, Kâtibî, Kul Nesimî, Dedemoğlu, Çıldırî Âşık Şenlik, Karacaoğlu, Âşık Veysel Şatıroğlu da bulunmaktadır. Pakize’nin şiir söylemeye/yazmaya heveslendiğini gören babası onu teşvik eder. Kardeşi Ali Kemal Altan/Hitabî de âşık tarzı şiirler söyler/yazar. Saz çalmayı bildiği hâlde doğmaca söylemeyen ve şiirlerini yazıp ezberleyen ve ezberden söyleyen kadın halk şairlerindendir. Bu sebeple “kalem şairi” olarak kendisinden söz ettirir. Bazı şiirleri türkü formunda bestelenerek çeşitli ses sanatçıları tarafından okunur. Çeşitli dergi ve gazetelerde, antolojilerde şiirlerine yer verilir. Bazı radyo ve televizyon kanallarında yapılan programlara davet edilir. Sanal ağ ortamlarında şiirleri büyük ilgi görür. Murat Çobanoğlu Uluslararası Âşıklar Bayramı, Bursa Âşıklar Bayramı, Ozanlar Vakfı Ozanlar Haftası Etkinlikleri, Geleneksel Simav Şairler Şöleni gibi çeşitli bayramlara, şenliklere katılarak sanatını sergiler. Sanat ve Sanatkârlar Topluluğu Kültür Derneği/SAKÜDER tarafından, 2008’de, Cumhuriyetin 85. yıldönümünde Kültür ve Turizm Bakanlığının katkılarıyla düzenlenen “Atatürk ve Cumhuriyet” konulu şiir yarışmasında birinci olur (Doğan 2005: 33-34).

Âşık tarzı şiirlerinin nazım birimi dördlüktür. Hecenin daha çok yedili, sekizli ve on birli kalıplarını ustaca kullanır. Şiirlerin kafiye ve ayak yapısı da sağlamdır. Koşma, semai ve destan biçimindeki şiirleri daha fazladır. Nazım türlerinden güzelleme, ağıt, koçaklama, taşlama, methiye, öğütme, devriye örneklerinde ustaca yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Dil ve üslûp özellikleri arasında Yozgat yöresi Alevî-Bektaşî Türkmen sözlü kültür çevresi ile yazılı kültür özelliklerini bir arada görmek

mümkündür. Özellikle zengin bir söz dağarcığına sahip olmasında hem sözlü, hem de yazılı kültür çevrelerinin etkisi belirgindir. Mecaz, istiare, teşbih, tenasüp, kinaye, istifham, telmih, hüsn-ü talîl, iltifat, teşhis, intak, isticak, leff ü neşr, tariz, tecahül-i arif, tekrar, tevriye, mecâz-ı mürsel, mübalâğa, sehl-i mümteni gibi edebiyat sanatlarından yararlanarak, akıcı bir üslupla şiirlerini oluşturduğu görülür. Nasihat ve hitap yoluyla anlatım, doğrudan doğruya anlatım, mukaleme ve sual yoluyla anlatma, delil ve ispat yoluyla anlatma ve tahkiye yoluyla anlatma gibi ortak anlatım şekillerinden yararlanmasında yetiştiği çevrede edindiği birikimlerin etkisi belirgindir. Ayrıca çeşitli kalıp sözlerden, mazmunlardan ve ortak simgelerden de başarılı bir şekilde yararlandığını gösteren güçlü şiirleri vardır. Âşık edebiyatında karşılaşılan ortak mahlaslar sorunu Didarî'nin edebî kişiliği belirlenirken de karşımıza çıkar. Çünkü Didarî mahlasını kullanan birkaç âşık daha vardır. Söz gelimi Kayserili, Şavşatlı, Gaziantep'li, Çorumlu ve Amasyalı/Gümüştepelili Didarî de vardır. Bunlardan ilki 1790-1870 yılları arasında yaşar. İkincisinin asıl adı "Abdullah" olup Şavşat'a bağlı Saylıcalıdır. Bu âşık, son yıllarında "Didarî" yerine "Fırakî" mahlasında karar kılmıştır. Üçüncüsü 1872 doğumlu olup Gaziantep'e bağlı Geneyiklidir. Dördüncüsü 1940 doğumlu olup asıl adı Ahmet Madak olan bu âşık Çorum'a bağlı Atçalıdır. Beşincisi 1943 doğumlu olup aslı adı Niyazi Yılmaz olan bu âşık Amasya'ya bağlı Gümüştepelidir. Bu âşıklarla aynı mahlası kullanan Pakize Altan'ın "Didarî" mahlası dışında "Didar", "Deli Didarî", "Dertli Didarî", "Can Didarî" ve "Dost Didarî" tapşırma şiirleri de vardır. Hemen her konuda şiirler yazmıştır. Daha çok insan sevgisi, birlik ve beraberlik, barış ve hoşgörü, insan ve toplum, yurt sevgisi, tabiat, aşk, zamandan şikâyet, gurbet, demokrasi konularında şiirler yazdığı tespit edilmektedir. Bunlar arasında Cumhuriyet, Atatürk, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Ahmet Yesevî, Pir Sultan Abdal, Mahzunî Şerif, Çanakkale ve Alevî-Bektaşî öğretilerine özel bir yer ayırdığı görülmektedir. Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli yolunda giden Didarî'nin edebî kişiliğini yansıtan temel unsurlardan biri de Hacı Bektaş Veli'nin "İncinsen de incitme!" anlayışıdır. 11 heceli 6 dörtlükten oluşan "İncitme Sakın" başlıklı bir şiirinde de bu anlayış açıkça görülür. Söz konusu şiirin ilk ve son dörtlükleri şöyledir: "Edep dergâhında pişir özünü/ İncinsen de kulu incitme sakın/ Gülşen bahçesine çevir yüzünü/ İncinsen de gülü incitme sakın (...)// Didarî kimseye olma sen dargın/ Can beden içinde misafir her gün/ Ten kara toprağa düşecek bir gün/ İncinsen de Salı incitme sakın". Didarî, bir taraftan evrensel değerleri yansıtan şiirler yazarken, diğer yandan doğup büyüdüğü topraklara da bağlı bir ozandır. Bu bağlılığını yansıtan şiirlerden "Sürmeli" başlıklı, 7 dörtlükten oluşan destanının ilk ve son dörtlükleri şöyledir: "Cennet vatanım Bozok elinde/ Yozgat'ın misyonu özü sürmeli/ Kuşaktan kuşağa sazın telinde/ Âşığın türküsü, sözü sürmeli (...)// Gidişata Didarî dost neylesin/ Çatak Mezarlığı sor ki söylesin/ Hüznî Baba orayı yurt eylesin/ Bahadın'ın deli kızı sürmeli" (Altan 2009: 91-92).

Geleneksel Türk şiirinden beslenen ve çoğunlukla âşık tarzı şiirler yazan Didarî, serbest tarzda yazdığı şiirlerinden bir kısmını *Meğer Ne Çok Hiç Yaşamamışım* (2006) adlı kitabında toplar. Âşık tarzı

şiiirlerini ise *Yüreğimin Penceresinden* (2004), *Hüzne Açılan Kapı* (2007) ve *Gönül Aynası* (2009) adlı şiiir kitaplarında toplar.

Kaynakça

ALTAN, P. (2004). *Yüreğimin Penceresinden*. Ankara: Kozan Ofset.

ALTAN, P. (2007). *Hüzne Açılan Kapı*. Ankara: BRC Basım.

ALTAN, P. (2009). *Gönül Aynası*. Ankara: BRC Basım.

DOĞAN, D. (2005). *Yozgat Şair ve Yazarları*. Ankara: Sılam Yay.

SİNEMÎ, O. (2002). *Ozanlar Vakfı Şiiir Antolojisi 2002*. Ankara: Ozanlar Vakfı Kültür Yay.

SİNEMÎ, O. (2003). *Ozanlar Vakfı Şiiir Antolojisi 2003*. Ankara: Ozanlar Vakfı Kültür Yay.

SİNEMÎ, O. (2007). *AN- DER 2007 Şiiir Antolojisi*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.

* Bu madde, Bayram DURBİLMEZ, "DİDARÎ, Pakize Altan", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/didari-pakize-altan> adresinden Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü tarafından verilen izinle alınmıştır.